

Jędrysek-Migdalska, Elżbieta

Ciekawa wystawa medali polskich w Muzeum Mazowieckim w Płocku

Notatki Płockie 20/1-80, 33-36

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

CIEKAWA WYSTAWA MEDALI POLSKICH W MUZEUM MAZOWIECKIM W PŁOCKU

Dnia 18 grudnia 1974 roku w salach wystaw czasowych w Zamku Książąt Mazowieckich w Płocku została otwarta wystawa medali polskich pochodzących ze zbiorów Muzeum Mazowieckiego oraz Muzeum Towarzystwa Naukowego Płockiego sprzed roku 1949.

Historia dziejów eksponatów numizmatycznych Muzeum sięga początków XIX wieku i ściśle wiąże się z losami pozostałych obiektów muzealnych.

W 1821 roku Komisja Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Królestwa Polskiego powołała do życia nową placówkę o nazwie „Muzeum Publiczne i Szkolne Województwa Płockiego”.

Muzeum to powstało na skutek połączenia zbiorów Towarzystwa Naukowego i Szkoły Wojewódzkiej Płockiej.

Najaktywniejszą i najpoważniejszą dziedziną działalności Muzeum było gromadzenie zabytków archeologicznych i numizmatycznych. Na kolekcję numizmatyczną składały się monety i medale. Brak bliższych informacji na ten temat uniemożliwia zidentyfikowanie, które z medali dotrwały do dzisiaj.

Momentem przejściowym istnienia Muzeum w Płocku było powstanie listopadowe, podczas którego zbiory uległy całkowitemu rozproszeniu, a poważna ich część została bezpowrotnie stracona.

Początek XX wieku charakteryzuje się wielkimi zmianami życia kulturalnego i naukowego Polski, co wyraźnie widać w ożywieniu działalności instytucji naukowych Płocka.

W 1907 roku reaktywowano Towarzystwo Naukowe Płockie, które niemal od razu przystąpiło do organizowania Muzeum. Nowe Muzeum stworzono zupełnie od podstaw. Głównym źródłem gromadzenia zbiorów były dary społeczeństwa. Kolekcję numizmatyczną poważnie wzbogacił dar medali Józefa Zielińskiego.

Józef Zieliński był synem Gustawa, znanego bibliofila i numizmatyka. Odziedziczył po ojcu niezwykle cenną bibliotekę (ok. 24 tys. dzieł), kolekcję kart geograficznych, numizmatów itp. Ponieważ sam interesował się medalierstwem starał się sukcesywnie powiększać posiadane zbiory. Szczególnym wzbogaceniem kolekcji było zakupienie zbioru medali wybitnego numizmatyka — K. Bandtkiego.

J. Zieliński zajmował się nie tylko zbieractwem, ale również naukowym opracowywaniem

medali. Szczególnie interesowało go medalierstwo polskie. W ramach tego tematu wydał szereg bardzo interesujących prac, o powadze których świadczy fakt, iż został mianowany przez Akademię Umiejętności w Krakowie jej członkiem.

Kolekcja medali Józefa Zielińskiego była dla Muzeum ważnym momentem w dalszym jej rozwoju.

Do czasu wybuchu II wojny światowej Muzeum w Płocku, będące placówką Towarzystwa Naukowego Płockiego spełniało ważną rolę naukowo-popularyzatorską dla regionu Mazowsza.

Okupacja hitlerowska przerwała działalność Muzeum. Zbiory uległy rozproszeniu. Wobec braku ścisłej informacji trudno dzisiaj autorytatywnie stwierdzić, jakie były koleje losu poszczególnych obiektów. Najprawdopodobniej część eksponatów, jak też dokumentacji zginęła lub uległa zniszczeniu.

Po wyzwoleniu w 1945 roku przystąpiono do zabezpieczenia uratowanych zbiorów. Znowu powstała placówka muzealna prowadzona przez Towarzystwo Naukowe Płockie.

W 1949 roku Muzeum TNP zostało upaństwowione i oddzielone od Towarzystwa Naukowego Płockiego. Numizmaty znajdujące się przy Muzeum Mazowsza Płockiego jak również inne zbiory przekazano w zarząd i użytkowanie do zbiorów utworzonego Muzeum państwowego.

Z powodu braku specjalisty numizmaty przez wiele lat leżały odpowiednio zabezpieczone w magazynach Muzeum. Dopiero 1969 rok przynosi dalsze zmiany w dziejach tych zbiorów, utworzono Gabinet numizmatyczny i zatrudniono numizmatyka. Obiekty numizmatyczne do chwili obecnej znajdują się pod opieką specjalisty i sukcesywnie są opracowywane pod względem naukowym.

Zbiór medali Muzeum Mazowieckiego w Płocku liczy obecnie ponad 700 obiektów pochodzących z okresu od XVI wieku do chwili obecnej.

Eksponowane medale stanowią część posiadanego zbioru i tworzą najciekawszą i najbardziej reprezentatywną grupę numizmatów Muzeum w Płocku.

Ustalając profil wystawy wybrano 200 medali wyłącznie polskich, których układ chronologiczny jest najbardziej odpowiedni dla uka-

wy rozkwit medalierstwa w Polsce wiąże się z osobą króla Zygmunta I Starego i jego małżonki — Bony Sforza.

Królowa okazała się wielką protektorką sztuki włoskiej. Sprowadziła do Krakowa kilku znanych i cenionych artystów renesansu włoskiego, jak Jan Maria Padovano, Dominicus Venetus.

Prace ich znajdują się w zbiorach Muzeum Mazowieckiego i są wystawiane na obecnej ekspozycji.

Czasy panowania Stefana Batorego przynioszą zasadnicze zmiany w medalierstwie polskim. Medal coraz wyraźniej zaczyna spełniać rolę dokumentu-pamiętki, ma utrwalać konkretne fakty historyczne, a nie służyć tylko celom artystycznego wypowiedzenia się artysty-medaliera. Na wystawie eksponowany jest medal z czasów Stefana Batorego wybity z okazji zdobycia Połocka, nieznanego artysty.

Medale polskie z przełomu XVI/XVII wieku zaczynają wykazywać już pewne cechy manierystyczne, takie jak: ekspresja, asymetria, dekoracyjność. Elementy te bardzo wyraźnie występują na medalach Zygmunta III Wazy. Władca ten w dużym stopniu przyczynił się do rozwoju i spopularyzowania sztuki medalierskiej w Polsce. Dzięki inicjatywom króla wzrosła w kraju ilość wykonywanych medali, jak i liczba medalierów.

Z tego okresu znajdują się na wystawie prace najwybitniejszych artystów: Samuela Amona, Jana Engelharta, Hanusza Trylnera.

Za chlubę swych zbiorów medali Muzeum Mazowieckie uważa obiekty sztuki medalierskiej okresu baroku.

Medal wybitny na cześć Zygmunta I Starego w 1527 r.
Średnica 60 mm. Autor: Hans Schwarz

zania dziejów medalierstwa polskiego na przestrzeni wieków.

Wystawę otwiera medal wybitny na cześć Zygmunta I Starego z 1527 roku, którego autorem jest wybitny medalier niemiecki Hans Schwarz. Medal ten stanowi typowy przykład medalierstwa renesansu będącego początków medalierstwa polskiego.

Pierwsze medale powstałe w Polsce mają charakter przede wszystkim portretowy. Prawdzi-

Medal na cześć Stefana Batorego z okazji zdobycia Połocka
Średnica 40 mm. Autor nieznanym

Medal na cześć Krzysztofa Radziwiłła z 1634 r. Srednica 61,8 mm.
Autor: Sebastian Dadler.

W tym czasie powstały medale o najpiękniejszych i najbardziej wypracowanych reliefach, o kunsztownym i bogatym zdobnictwie. Wszystkie te zmiany w medalierstwie polskim przypadają na okres panowania Władysława IV.

Wówczas głównym centrum sztuki medalierskiej staje się Gdańsk. Szczególnie wybijają się prace medalierów gdańskich, takich jak: Sebastian Dadler i obaj Hoenowie (ojciec i syn) — artyści pochodzenia niemieckiego.

Najciekawsze są prace Sebastiana Dadlera, który odznaczał się wielkim talentem, indywidualnością i pracowitością. Prace jego wywarły ogromny wpływ na dalsze losy sztuki medalierskiej w Polsce. Medale tego niezwykłe utalentowanego artysty są dużą rzadkością w kolekcjach numizmatycznych. Muzeum Mazowieckie posiada dwa medale jego autorstwa: medal wybity na cześć Krzysztofa Radziwiłła z okazji zwycięstwa wojsk polskich przez niego dowodzonych, nad wojskami rosyjskimi i medal wybity na cześć króla Władysława IV z 1636 roku.

Jan Hoehn senior jest autorem medali bitych na cześć przede wszystkim Władysława IV i Jana Kazimierza, z kolei Jan Hoehn junior medali bitych na cześć Michała Korybuta Wiśniowieckiego i Jana III Sobieskiego.

Wszystkie prace tych medalierów odznaczają się barokową okazałością i bogactwem, tak charakterystycznym dla całego medalierstwa XVII w. Kilka z tych medali można podziwiać na obecnie prezentowanej wystawie w Muzeum.

Medale z czasów saskich Augusta II i Augusta III tworzą pewną stylową całość. Wszystkie należą do okresu późnego baroku. Najwybitniejsi medalierzy skupiają się przy dworze saskim. Okres ten w medalierstwie polskim naz-

wany jest okresem sasko-polskim i na wystawie jest bogato reprezentowany przez medale najaktywniejszych artystów-medalierów tych czasów, jak: Marcin Omeis, Chrystian Wermuth, Henryk Paweł Grosskurt, Piotr Verner.

Następnym bardzo ciekawym momentem w dziejach medalierstwa polskiego są czasy panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego. Na czoło wybija postać medaliera Jana Filipa Holzhaussera. Prace jego stoją na pograniczu dwóch epok baroku i neoklasycyzmu. Medale przez niego wykonane odznaczają się precyzją modelunku, czystością rysunku i dokładnością. Dzieła właśnie tego artysty są najliczniej reprezentowane na wystawie medali.

XIX wiek przynosi nowe zmiany w dziejach medalierstwa polskiego. Kraj znajduje się w okresie niewoli, co powoduje zanik twórczości medalierskiej w Polsce na pewien okres czasu.

Pewne ożywienie na tym polu daje się zauważyć po ponownym otwarciu mennicy w Warszawie w 1810 roku. Mimo niesprzyjających warunków powstało w kraju, jak i poza jego granicami szereg medali okolicznościowych związanych tematycznie z dziejami Polski. Medale te najczęściej nie odznaczają się wysokim poziomem artystycznym.

Z całej plejady medali XIX wieku na uwagę zasługuje kilka prac, a między innymi posiadany przez Muzeum medal wybity w srebrze w 1861 roku dla upamiętnienia krwawych dni warszawskich.

Następny okres historyczny, to czasy uzyskania przez Polskę Niepodległości. Wówczas to medalierstwo ponownie osiągnęło wysoki poziom artystyczny. Kilka eksponowanych prac z tego czasu godnie reprezentuje charakter tych medali. Uwagę zwracają medale takich auto-

Medal dla upamiętnienia krwawych dni warszawskich z 1861 r., wybity tegoż roku.
Srednica 91,5 mm. Autor: Bolesław Podczaszyński.

rów, jak: Józefa Aumillera, Antoniego Madey-
skiego czy Jana Wysockiego.

Współczesne medalierstwo polskie w zbiorach Muzeum Mazowieckiego ma przede wszystkim profil o charakterze lokalnym. W pierwszym rzędzie są gromadzone medale dotyczące wydarzeń związanych bezpośrednio z Płockiem, jak i całym regionem Mazowsza. Obecnie w zbiorach znajdują się medale wybite z ta-

kich okazji, jak: 10-lecie Petrochemii Płockiej, odsłonięcie pomnika Władysława Broniewskiego w Płocku, 150-rocznica istnienia Towarzystwa Naukowego w Płocku.

Pomysłny rozwój kolekcji Muzeum Mazowieckiego w Płocku będzie możliwy dzięki życzliwemu poparciu społeczeństwa, jak i instytucji Płocka i regionu Mazowsza.

